



**VISOKA POSLOVNA ŠKOLA
STRUKOVNIH STUDIJA
ČAČAK**

MAGISTARSKI RAD

Ekološki kriminal i njegovo suzbijanje

Mentor: _____
Profesor: _____

Student: _____
Br.Indeksa: _____

Mesto, mesec, godina

Ekološki kriminal i njegovo suzbijanje

I. Uvod

Ekološki kriminal se odnosi na sve *radnje* kojima se *krše odredbe ekoloških propisa* i kojima se *pričinjava značajna šteta ili ugrožava životna sredina i zdravlje ljudi*.

Najpoznatije manifestacije ove vrste kriminala javljaju se kao *nelagalne emisije ili ispuštanja supstanci u vazduh, vodu ili zemljište*, nelegalna *trgovina životinjama i biljkama*, nelegalna *trgovina supstancama koje uništavaju ozonski omotač* ili pak opasnim otpadom i sl. Ekološki kriminal donosi veoma *visoke profite* njegovim počiniocima, teško se otkriva i prouzrokuje izuzetno ozbiljne negativne posledice po životnu sredinu. Danas se on smatra ozbiljnim i široko rasprostranjenim problemom sa kojim se mora boriti *na evropskom nivou*.

II. Određivanje pojma ekološkog kriminala i primarne uloge prava u njegovom suzbijanju

Problematikom ekološkog kriminala ne bave se samo pravnici, već u velikoj meri i sociolozi, te se i sama definicija ove pojave javlja ne samo kao čisto pravna, nego i u jednom širem društvenom kontekstu.

Šire značenje ekološkog kriminala definisano je u navodima da on „predstavlja svaki akt izvršen sa namerom da se nanese šteta ili potencijalom da se ošteti životna sredina i / ili biološki svet, a u cilju da se na taj način pribavi poslovna ili lična korist“¹. Akcenat je na namernom ugrožavanju ili oštećenju životne sredine, dakle svesnom i voljnom činu koji

¹ Clifford., M.: *Environmental crime- enforcement, policy and social responsibility*, Aspen Publ., 2008

poslovne i lične (dakle, pojedinačne interese) pretpostavlja opštem društvenom interesu koji se ogleda u zdravom prirodnom okruženju.

Usko pravno poimanje ekološki kriminal definiše kao svaki akt koji je suprotan ekološkopravnoj normi i osnovano se može procesuirati. Suština izložene definicije je u postojanju pravno normiranih pravila ponašanja u oblasti životne sredine, koja su opšte obaveznog karaktera, unapred određena i za čije kršenje je propisana sankcija. Ovakvo pristup je posledica shvatanja da se zaštita životne sredine, pre svega, ostvaruje kroz sistem preventivnih i represivnih zakonom propisanih mera u oblasti upravnog, građanskog, trgovačkog i finansijskog prava, koje u najvećoj meri sprovode inspekcijski organi. Krivičnopravna zaštita životne sredine je krajnja, ali veoma efikasna i nužna opcija.

Efikasno sprovođenje ekološko-pravne regulative je od vitalnog značaja za suzbijanje i sprečavanje ove vrste kriminala, a time i za samo očuvanje zdrave životne sredine. U najranijim fazama razvoja ekološkog prava, nasilje nad životnom sredinom bilo je sankcionisano ne baš strogim merama i kaznama upravnopravnog i građanskopravnog karaktera. Sami pravni propisi nisu imali nikakav ili je to bio minimalan uticaj na kompanije, državne strukture i građane pojedince da se pridržavaju ekoloških normi². Njihovo poštovanje i regularno sprovođenje je od izuzetnog značaja za očuvanje životne sredine i prirodnih resursa u celosti. Svest na nivou pojedinaca, samog društva, država i nadnacionalnih tvorevina znatno je uznapredovala i danas sa sigurnošću možemo reći da je ekološki kriminal ozbiljan međunarodni problem koji je u porastu, a prepoznatljiv je ne samo kao zagađenje vazduha, vode i zemljišta ili eksploatacija divljeg biljnog i životinjskog sveta u komercijalne svrhe koja vodi njihovom istrebljenju, već u razvijenim zemljama i kao najobičnije bacanje otpadaka na ulicu, iscrtavanje grafitu ili vandalizam na javnim mestima!

III. Organizovani ekološki kriminal

² Tomkins., K.: *Law Enforcement and Environment*, Current Issues in Criminal Justice, Vol. 16, Issue 3, 2005

Ekološki kriminal je po svojoj prirodi neretko transnacionalnog karaktera i može se javiti i kao posebna vrsta organizovanog kriminala³. U tim slučajevima manifestuje se kao trafikung prirodnim resursima, nelegalna trgovina biljkama i životinjama, nelegalno/nedozvoljeno ribarenje, nelegalna eksploatacija i trafikung mineralima i dragocenim kamenjem, drvetom ili opasnim otpadom, itd⁴.

Široko je prihvaćen stav da je suzbijanje ekološkog kriminala izazov kako za razvijene, tako i za zemlje u razvoju⁵. Uticaj nelegalnih aktivnosti koje se podvode pod pojam ekološkog kriminala daleko prevazilazi granicu ugrožavanja same životne sredine i biodiverziteta i često dovodi do posledica šireg društvenog i ekonomskog karaktera koje se negativno odražavaju na sveukupni razvoj. Zbog toga se u država članicama EU velika pažnja posvećuje rašavanju ovog problema, dok je u državama kandidatima njegovo tretiranje još uvek u početnim fazama. U prilog ovoj tvrdnji ističemo činjenicu da se podaci o organizovanom kriminalu u sferi životne sredine ne mogu se naći u policijskim statistikama pomenutih država. Ni ostale državne institucije i njihovi organi (ministarstva, sudovi, tužilaštva) ne raspolažu ažurnim i detaljnim informacijama, ili ih ne čine dostupnim na adekvatan i standardizovan način. Ako prihvatamo stav da je tačnost procene stanja pojedinačnog i organizovanog ekološkog kriminala srazmerno jednaka mogućnosti pristupu informacijama o učestalosti i vrsti ovog kriminala i stanju na tržištu ekoloških proizvoda i usluga, onda zaključujemo da u državama kandidatima još uvek nije moguće formirati pouzdanu predstavu o predmetnoj pojavi. Situacija drastično drugačija u državama članicama, jer osim samih nacionalnih pravnih i institucionalnih okvira, borba protiv ovog vida kriminala je podstaknuta i sa nivoa Evropske unije, pri čemu primarno mislimo na usvajanje Direktive o eko-kriminalu⁶ 2008 godine.

³ Siegel, D., Nelen, H.: *Organized crime- Culture, Markets and Polices*, Springer Vol. 7, 2008

⁴ Transnacionalna priroda ekološkog kriminala, kontinuirano delovanje organizovanih kriminalnih grupa i propusti vlada mnogih država da sprečavaju ove oblike kriminala uslovili su nužnost reakcije na međunarodnom novou, i to ne samo Evropskih institucija, već i Ujedinjenih nacija- posebno UN Kancelarija za droge i kriminal (UN Office on Drugs and Crime- UNODC)

⁵ Froehlich, T.: *Organized crime in the sphere of environment in a few Candidate Countries*, Final report, Betreuungsgesellschaft fuer Umweltfragen, Kassel, 2003

⁶ Directive 2008/99/EC of the European Parliament and of the Council on the Protection of the environment through criminal law, OJ L 328/28

IV. Evropsko ekološko krivično pravo, sa osvrtom na Direktivu o eko-kriminalu 2008/99/EC

Koncept evropskog ekološkog krivičnog prava čvrsto je ustanovljen usvajanjem Direktive 2008/99/EC o zaštiti životne sredine kroz okvire krivičnog prava. Evropska komisija je, vođena idejom o nužnosti uspostavljanja minimuma standarda u prevenciji i sprečavanju ekološkog kriminala, još u martu 2001 godine podnela predlog pomenute direktive na razmatranje i usvajanje Evropskom savetu⁷. Suština predloga se sastojala u nameri da se države članice obavežu da će ozbiljne, namerne ili nehatne, povrede ekoloških pravnih propisa Evropske unije tretirati kao krivična dela⁸, jer se jedino primenom krivičnog prava može uticati na efikasniju primenu ekološkopravnih normi. Ovakav pristup je iz korena menjao tradicionalni model sprovođenja i primene Evropskog ekološkog prava, koji je počivao na principu da evropske ekološka regulativa stvara pravne norme ali države članice zadržavaju slobodu izbora načina kako će ih na svojim teritorijama implementirati, odnosno na koji način će sankcionisati povrede tih normi⁹.

Predlog Direktive nije naišao na pozitivnu reakciju Evropskog Saveta, najverovatnije upravo iz razloga što uvodi prethodno pomenutu izmenu tradicionalnog modela primene Evropskog zakonodavstva. Zbog toga je u januaru 2003 godine Evropski Savet usvojio Okvirnu Odluku o zaštiti životne sredine kroz okvire krivičnog prava¹⁰. Odlukom je jedino bila predviđena međudržavna saradnja na nivou vlada, policija, pravosuđa i upravnih organa u sprečavanju i suzbijanju ekološkog kriminala.

⁷ Comte, F.: 'Criminal Environmental Law and Community Competence', *European Environmental Law Review*, 2003

⁸ *Environmental Crime*, <http://www.euractiv.com/en/environment/environmental-crime/article-117479>

⁹ Faure., M.: *European Environmental Criminal Law*, *European Environmental Law Review*, 2004

¹⁰ Framework Decision of the European Council 2003/80/JHA on the protection of the environment through criminal law of 27 Januarz 2003, OJ 05.02.2003 L29/55

Očigledna i nepomirljiva razlika u stavovima Komisije i Saveta oko pitanja suštinskog koncepta Evropskog ekološkog krivičnog prava nije mogla biti godinama pomirena i njihovo razmimoilaženje je rezultiralo sporom pred Evropskim sudom pravde, na inicijativu Komisije protiv Okvirne Odluke Saveta. Stav Evropskog suda pravde, iznet u presudi, konstituise pravo Komisije da zahteva od država članica primenu krivičnih sankcija za ekološke štete, s tim da nije ujedno ovlašćena i da nalaže konkretne vrste i visine kazni. Presuda Evropskog suda pravde išla je u korist stava Komisije i njome je poništena Okvirna Odluka Saveta¹¹, čime je otvoren put za podnošenje novog predloga Direktive Komisije koji je prihvaćen i od Saveta i od Evropskog parlamenta. Direktiva 2008/99/EC o zaštiti životne sredine kroz okvire krivičnog prava je formalno usvojena 24. oktobra 2008 godine i mora biti inkorporirana u okvire nacionalnih zakonodavstva država članica EU do decembra 2010 god.

V. Razlozi za usvajanje Direktive o zaštiti životne sredine kroz okvire krivičnog prava i njen suštinski značaj

Ekološko pravo Evropske unije je staro više od 30 godina. Za to vreme je stupilo na snagu preko 200 direktiva koje regulišu pitanja zaštite životne sredine koje, međutim, još uvek nisu „pokrile“, odnosno pravno zaštitile sve postojeće oblasti u domenu pomenute problematike¹².

Sa druge strane, postojeća ekološka regulativa mora biti implementirana na efikasan način, i to je jedan od osnovnih razloga zbog čega je Evropska komisija predložila usvajanje direktive koja će države članice EU obavezati da sankcionišu najozbiljnija krivična dela protiv životne sredine, jer smatra da se jedino ovakvom vrstom mera može doći do kontinuirane, pravilne i efikasne primene svih ekoloških pravnih propisa. Neretko države članice, iz raznoraznih razloga, nekorektno primenjuju standarde i izvršavaju obaveze propisane ekološkim direktivama. Razlog za to je ili težnja da se zaštite interesi

¹¹ Slučaj Komisija protiv Saveta C-176/03 doneta 13. septembra 2005 (The case of Commission v Council (C-176/03), decided on 13 September 2005, involved an action for annulment of Council Framework Decision 2003/80 on the protection of the environment through criminal law)

¹² Vidi web sajt Evropske komisije, tzv. Implementation website:
http://ec.europa.eu/environment/legal/implementation_en.htm

nacionalnih industrija ili pak jednostavna nemogućnost države da ispuni administrativne obaveze koje su u korelaciji sa njenom obavezom implementacije direktive¹³. Takođe, dosadašnja praksa je pokazala da postoje velike razlike u vrsti i visini krivičnih sankcija za ista ili slična ekološka krivična dela u pojedinačnim državama članicama EU, što je u okvirima jedne ovako ojačale nadnacionalne tvorevine svakako nužno ujednačavati (iako se u literaturi sreću i sasvim suprotna mišljenja¹⁴).

Čvrst stav Komisije je da u mnogim slučajevima samo zaprećenost krivičnim sankcijama može dovesti do željenog odgovarajućeg efekta u cilju zaštite životne sredine, jer odašilje znatno jači signal potencijalnim prekršiocima propisanih normi. Istovremeno, treba naglasiti i neospornu činjenicu da je krivično gonjenje znatno snažnije sredstvo suzbijanja svih oblika neželjenih ponašanja (pa tako i u oblasti ekologije) od mera predviđenih u okvirima upravnog ili građanskog prava.

Prepoznajući i prihvatajući navedene razloge, Komisija je ustanovila i kroz okvire Direktive 2008/99/EC učinila obaveznim primenu osnovnih standarda u okvirima nacionalnih krivičnih zakonodavstava država članica. Direktiva sadrži listu ekoloških krivičnih dela koja, ukoliko su izvršena (ili je njihovo izvršenje pomagano ili podsticano) u nameri ili iz krajnje nepažnje, kao takva moraju biti definisana nacionalnim zakonima država članica¹⁵:

„Države članice će obezbediti da se sledeći protivzakoniti poduhvati kvalifikuju kao krivična dela / prekršaji, ukoliko su izvršeni sa namerom ili iz krajnje nepažnje:

- (a) ispuštanje, emisija ili odlaganje čvrstog materijala ili jonizirajuće radijacije u vazduh, zemljište ili vodu, koje dovodi ili može dovesti do smrti ili ozbiljnih povreda ljudi, odnosno suštinski nanosi štetu kvalitetu vazduha, zemljišta ili vode, kao i biljkama i životinjama

¹³ Faure., M.: *European Environmental Criminal Law*, European Environmental Law Review, 2004

¹⁴ Npr. Corstens, G., Pradel. J.: *European Criminal Law*, Kluwer Law International, The Hague, 2002

¹⁵ Član 3 Direktive 2008/99/EC

- (b) sakupljanje, transport, oporavak ili odlaganje otpada, uključujući i nadzor nad takvim operacijama i kasniju brigu o deponijama, kao i sve aktivnosti koje se poduzimaju u svojstvu dilera i brokera (menadžment otpada), a koje dovode ili mogu dovesti do smrti ili ozbiljnih povreda ljudi, odnosno suštinski naneti štetu kvalitetu vazduha, zemljišta ili vode, kao i biljkama i životinjama
- (c) transport otpada, u smislu člana 2(35) Uredbe (EC) br 1013/2006 Evropskog parlamenta i Saveta o transportu otpada (1)
- (d) rad fabrike u kojoj se odvijaju opasne aktivnosti ili u kojoj se upotrebljavaju ili skladište ili pripremaju za skladištenje opasne supstance koje izvan fabrike dovode ili mogu dovesti do smrti ili ozbiljnih povreda ljudi, odnosno suštinski naneti štetu kvalitetu vazduha, zemljišta ili vode, kao i biljkama i životinjama
- (e) proizvodnja, obrada, upotreba, držanje, skladištenje, transport, uvoz, izvoz ili odlaganje nuklearnih materijala ili drugih otrovnih radioaktivnih supstanci koje dovode ili mogu dovesti do smrti ili ozbiljnih povreda ljudi, odnosno suštinski naneti štetu kvalitetu vazduha, zemljišta ili vode, kao i biljkama i životinjama
- (f) ubijanje, uništavanje, posedovanje ili uzimanje primeraka zaštićenih vrsta divljeg životinjskog ili biljnog sveta, izuzev slučajeva kada se takvi poduhvati izvode spram zanemarljivog stepena kvantitea tih vrsta ili imaju zanemarljiv uticaj na njigovo ocuvanje
- (g) trgovina zaštićenim biljnim i životinjskim vrstama ili njihovim delovima i derivatima, izuzev slučajeva kada se takvi poduhvati izvode spram zanemarljivog stepena kvantitea tih vrsta ili imaju zanemarljiv uticaj na njigovo ocuvanje
- (h) svaki poduhvat koji ima značajan uticaj na izmeštanje staništa unutar zaštićene zone

- (i) prouzvodnja, uvoz, izvoz, plasiranje na tržište ili upotreba supstanci koje uništavaju ozonski omotač.“

Države članice su obavezne da obezbede efikasno, srazmerno i odgovarajuće kažnjavanje kako fizičkih, tako i pravnih lica za izvršene protivpravne akte. Naglašena je obaveza uvođenja odgovornost pravnih lica za izvršenje protivpravnih akata u oblasti životne sredine koji su bili usmereni u pravcu ostvarenja profita ili pribavljanja koristi¹⁶. Njihova odgovornost može biti krivičnopravne ili druge prirode.

Usvojena Direktiva uspostavlja samo minimum standarda koji u oblasti zaštite životne sredine moraju biti inkorporirani u nacionalna prava država članica, dok se svakoj od njih pojedinačno ostavlja i velika sloboda u smislu eventualnog strožeg načina kažnjavanja. Porecesna pitanja u rešavanju problema ekološkog kriminala, ovlašćenja tužilaštava i sudstva nisu predmet regulisanja Direktive, već su u apsolutnoj nadležnosti nacionalnih pravnih sistema.

VI. Zaključak

Više od dvadeset godina kriminolozi, pravnici i sociolozi ukazuju na neophodnost intenzivnog sprečavanja, suzbijanja i sankcionisanja ekološkog kriminala. Istraživači, političari, ekolozi i različite grupe građana izražavaju zabrinutost zbog delatnosti i aktivnosti koje suštinski štete prirodi i životnoj sredini. Kada građane pitate šta misle o problemima promene klime, otpada ili zagađenja vazduha i vode, jasno iskazuju svoju želju za većim stepenom zaštite- što znači da žele usvajanje i sprovođenje zakona koji će im garantovati zdrav i bezbedan život u svom prirodnom okruženju. Dakle, svaki vid zagađenja životne sredine je neželjena društvena pojava koja u svojim ekstremnim oblicima postaje krajnje opasna ili pogubna. Kada pređe granicu društvene tolerancije zalazi u zonu opšte društveno opasnih radnji i više ne može biti sankcionisana društvenom osudom, već iziskuje intervenciju države a na teritoriji Evrope i same

¹⁶ Član 6 Direktive 2008/99/EC

Evropske unije. Ova intervencija se ogleda u stvaranju pravnog okvira (na nacionalnom i nadnacionalnom nivou) za zaštitu životne sredine i sankcionisanju svih akata koji su u suprotnosti sa tom vrstom pozitivnopravnih normi.

VII. Summary

More than twenty years criminologists, lawyers and sociologists point to the necessity of intensive prevention, combating and punishing of environmental crime. Researchers, politicians, environmentalists and various citizens' groups expressed concern about activities that substantially damage the nature and the environment. When people being asked what they think about the problems of climate change, waste or pollution of air and water, almost all of them clearly express their desire for a higher level of protection- which means they want the adoption and implementation of the law that will guarantee them a healthy and safe life in their natural environment. Therefore, every aspect of environmental pollution is the unwanted social phenomenon, which in its extreme forms becomes extremely dangerous or detrimental. When it exceeds the limit of social tolerance cross over into socially dangerous actions and can no longer be sanctioned by social condemnation, but requires a state intervention at national as well as European Union level. This intervention is reflected in the creation of legal framework (national and supranational level) for the protection of environment and punishing all acts that are inconsistent with environmental laws.

BESPLATNI GOTOVI SEMINARSKI, DIPLOMSKI I MATURSKI RAD.

**RADOVI IZ SVIH OBLASTI, POWERPOINT PREZENTACIJE I DRUGI EDUKATIVNI
MATERIJALI.**



WWW.SEMINARSKIRAD.ORG

WWW.MATURSKIRADOVI.NET

WWW.MATURSKI.NET

WWW.SEMINARSKIRAD.INFO

WWW.MATURSKI.ORG

WWW.ESSAYSX.COM

WWW.FACEBOOK.COM/DIPLOMSKIRADOVI

NA NAŠIM SAJTOVIMA MOŽETE PRONAĆI SVE, BILO DA JE TO [SEMINARSKI](#), [DIPLOMSKI](#) ILI [MATURSKI](#) RAD, POWERPOINT PREZENTACIJA I DRUGI EDUKATIVNI MATERIJAL. ZA RAZLIKU OD OSTALIH MI VAM PRUŽAMO DA POGLEDATE SVAKI RAD, NJEGOV SADRŽAJ I PRVE TRI STRANE TAKO DA MOŽETE TAČNO DA ODABERETE ONO ŠTO VAM U POTPUNOSTI ODGOVARA. U BAZI SE NALAZE [GOTOVI SEMINARSKI, DIPLOMSKI I MATURSKI RADOVI](#) KOJE MOŽETE SKINUTI I UZ NJIHOVU POMOĆ NAPRAVITI JEDINSTVEN I UNIKATAN RAD. AKO U [BAZI](#) NE NAĐETE RAD KOJI VAM JE POTREBAN, U SVAKOM MOMENTU MOŽETE NARUČITI DA VAM SE IZRADI NOVI, UNIKATAN SEMINARSKI ILI NEKI DRUGI RAD RAD NA LINKU [IZRADA RADOVA](#). PITANJA I ODGOVORE MOŽETE DOBITI NA NAŠEM [FORUMU](#) ILI NA MATURSKIRADOVI.NET@GMAIL.COM